

Instrumentum laboris – Etap II

Rozdział VI: *Umocnić wychowanie dzieci*

(rozdział VII adhortacji „Amoris Laetitia”)

Oprac. Ks. dr Marcin Wojtasik

Podstawą teologiczną dla tematu „**Umocnić wychowanie dzieci**” stał się VII rozdział adhortacji Papieża Franciszka „Amoris Laetitia”. Do opracowania tego zagadnienia zostali zaproszeni przedstawiciele świata nauki związani z pedagogiką, psychologią, teologią, a także przedstawiciele wspólnoty Domowego Kościoła. Zespół po licznych rozmowach wypracował najbardziej pomocne do opracowania tego tematu pytania w liczbie jedenaście.

W odpowiedzi na to zagadnienie uzyskaliśmy 56 sprawozdań parafialnych zespołów synodalnych i 3 od zespołów zakwalifikowanych jako inne (Wspólnota „Macierzanek” Łódź, Grupa Synodalnej Fundacji Służby Rodzinie „Nadzieja”, Zespół Synodalny –Wspólnota OlaBoga).

1. W jakim stopniu w wychowaniu dziecka korzystasz z doświadczeń pokoleń?

Zdaniem wszystkich zespołów synodalnych jest zgodność ze stwierdzeniem, że człowiek wychowując się w rodzinie, korzysta z doświadczenia starszych pokoleń właściwie w każdej dziedzinie życia. Wraz z rozwojem dziecka rodzice i dziadkowie przekazują mu wiarę, wartości moralne, tradycje, zwyczaje, tak jak kiedyś oni zostali ukształtowani przez swoich najbliższych.

Uczestnicy synodu wskazują, że to rodzice oraz dziadkowie uczyli ich patriotyzmu, modlitwy, chodzili z nimi na Msze Święte, nabożeństwa, przekazywali zasady wiary, uczyli szacunku dla innych osób, wpajali tradycje związane z obchodzeniem świąt religijnych, uroczystości rodzinnych, a także dbali o to, by znali historię członków rodziny, którzy niejednokrotnie zdarzało się, że walczyli i oddawali życie w obronie ojczyzny.

Większość zespołów zgadza się też z tezą, że w wielu przypadkach problemy wychowawcze są zupełnie nowe i rodzice są zmuszeni szukać własnych rozwiązań. Niemniej jednak nie da się wychowywać młodzież nie korzystając z doświadczenia starszych pokoleń, ponieważ mimo że wiele się zmieniło, to podstawowe wartości pozostają takie same, a jak pisze papież Franciszek w adhortacji Amoris Laetitia: *"rodzina jest miejscem, gdzie rodzice stają się dla swoich dzieci pierwszymi nauczycielami wiary"* oraz dalej: *"rodzina jest pierwszą szkołą wartości ludzkich"*.

2. W jaki sposób przekazujecie dzieciom wartości w obliczu współczesnych zagrożeń i szans?

W przekazywaniu dzieciom i młodzieży wartości, według wszystkich zespołów synodalnych największe znaczenie ma poświęcanie im czasu. Tylko rozmowa z dziećmi daje szansę na to, że będziemy wiedzieli z kim się spotykają, czym się interesują, jakich mają przyjaciół, jakie mają poglądy na różne sprawy, a jednocześnie tylko wtedy jest szansa na to, by nimi odpowiednio pokierować. Szczera rozmowa z młodymi ludźmi w pełnej miłości i otwartości atmosferze, daje o wiele większe szanse, by dotrzeć do ich wnętrza niż system kar, nakazów i zakazów. Wraz z rozwojem dziecka trudniej jest rodzicom mieć nad nim kontrolę, dlatego tak ważny jest właściwie ukształtowany system wartości, aby z czasem dziecko samo wiedziało co jest dla niego dobre, a co nie.

Niezwykle ważne jest, by dziecko czuło się kochane przez rodziców i aby wiedziało, że ma w nich oparcie, niezależnie od sytuacji w jakiej się znajdzie oraz by nie bało się przyznać do popełnionego błędu. Atmosfera miłości i zaufania stwarza warunki, w których dziecko w znacznie mniejszym stopniu jest podatne na negatywny wpływ ze strony środowiska. Niezastąpiona w tym jest taka organizacja czasu w rodzinie, aby nie zabrakło w niej miejsca na wspólną modlitwę, Mszę Świętą, udział w uroczystościach rodzinnych, a także wspólną zabawę, wyjazdy, czy wyjścia do kina lub teatru.

Zdaniem zespołów synodalnych obok przekazywania określonego systemu wartości bardzo ważny jest przykład, jaki dają rodzice oraz to by sposób życia był zgodny z tymi normami, jakie usiłują dziecku wpoić. Młodzi ludzie są niezwykle wnikliwymi oraz bystrzymi obserwatorami, a w życiu uczą się przede wszystkim poprzez obserwowanie i naśladowanie dorosłych, podczas gdy słowa są dla nich jedynie informacją, która aby mogła mieć znaczenie, musi mieć pokrycie w czynach.

3. Kto ma większy wpływ na wychowanie seksualne twego dziecka środowisko czy rodzina?

Zdaniem większości zespołów synodalnych zdecydowanie największy wpływ na wychowanie seksualne dzieci ma internet i środowisko rówieśnicze. W mediach tematyka seksualna obecna jest w formie zarówno natarczywej, jak i spłaszczonej, zbanalizowanej, skupionej na prawie do przyjemności, zgodnie z konsumpcyjnym modelem świata. Dzieci i młodzież, w których dopiero kształtuje się zdolność krytycznego myślenia, z naiwnością przyjmuje wiele tez obecnych w mediach jako własne. Dopiero w dalszej kolejności wpływ mają zorganizowane zajęcia szkolne, zajęcia wychowania do życia w rodzinie, często z tych nieobowiązkowych zajęć korzysta niewielu uczniów. W rodzinie temat wychowania seksualnego często jest tematem trudnym, wstydlwym, odsuwanym na później.

4. Jak wychowanie seksualne dziecka łączysz z wychowaniem do miłości i małżeństwa (czystość, szacunek dla ciała swojego i drugiej osoby)?

Wielu młodych ludzi, zadaniem zespołów synodalnych, kwestionują bardzo wiele elementów właściwych dla chrześcijańskiego spojrzenia na małżeństwo, rodzinę, płciowość. Wiele z tego, o czym mówi Kościół z góry jest poddawane w wątpliwość: czystość, wspólne zamieszkanie przed ślubem, trwałość relacji damsko-męskich, podejście i ocena homoseksualizmu. Rodzicom często brakuje śmiałości, wiedzy i formacji, by temu przeciwdziałać i wyjaśnić. Jest także bardzo przykrym, że wielu młodych ludzi nie ma szans doświadczyć przykładu życia zgodnego, trwałego, wiernego w swoim własnym domu: trudno przyjąć wartość jednego i wiernego małżeństwa, gdy rodzice rozwiedli się bądź żyją z innymi, nowymi partnerami.

Według zespołów ważne jest, aby edukacja seksualna dzieci odbywała się w sposób dostosowany do wieku dziecka. Ponadto istotne jest, aby rodzice wiedzieli w jaki sposób jest prowadzone wychowanie seksualne i jakie treści są przekazywane w tym zakresie młodzieży w ramach zajęć szkolnych, ponieważ zdarza się, iż nacisk nie jest kładziony na poszanowanie ciała swojego i drugiej osoby, nie mówi się o czystości przedmałżeńskiej, często nawet umniejszając jej wagę, a skupia się na metodach antykoncepcji, popierane są „związki na próbę”, co zdecydowanie kłóci się z wyznawanymi przez nich jako katolickimi rodzicami wartościami.

Zdaniem członków zespołów synodalnych odpowiadając na to pytanie, należy również odnieść się do codziennej potrzeby życia sakramentami świętymi. Jeśli my, jako ludzie wierzący podkreślają przedstawiciele zespołów synodalnych, mamy potrzebę, aby na co dzień żyć sakramentami świętymi, w tym także sakramentem małżeństwa, to taką samą potrzebę winniśmy przekazać swoim dzieciom, a co za tym idzie podkreślić wartość czystości przedmałżeńskiej oraz sakramentalnego związku małżeńskiego.

5. Jak twoja postawa wobec współmałżonka buduje w dziecku wartości małżeńskie? Czego uczy się obserwując was?

Zdaniem wszystkich członków zespołów synodalnych rodzina jest pierwszym miejscem, w którym dziecko uczy się wiary w Pana Boga i relacji pomiędzy ludźmi. Dziecko widząc rodziców, czy dziadków, którzy wspólnie klękają do modlitwy, razem uczestniczą we Mszy Świętej, będzie wiedziało, jak ważne jest życie w bliskości z Panem Bogiem. Z drugiej strony rodzina jest też miejscem, z którego młody człowiek czerpie wzorce zachowań. Patrząc na rodziców, widzi:

- ✓ jaką rolę w małżeństwie i rodzicielstwie odgrywa kobieta, a jaką mężczyzna,
- ✓ jak okazywać miłość i zainteresowanie drugiemu człowiekowi (np. małżonkowi),
- ✓ jak okazywać troskę o drugiego człowieka,

- ✓ jak okazywać szacunek drugiej osobie,
- ✓ jak dbać o dom i wypełniać codzienne obowiązki,
- ✓ jak ważne jest odpowiedzialne i rzetelne podejście do pracy zawodowej, dzięki której możliwe jest zapewnienie materialnych potrzeb rodziny,
- ✓ jak ważne jest życzliwe podejście do osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, lub potrzebujących innej pomocy,
- ✓ jak ważna jest wzajemne wsparcie w przypadku choroby lub innych problemów u kogoś bliskiego
- ✓ jak rozwiązywać konflikty,
- ✓ jak wybaczać i prosić o wybaczenie.

Mocno zaakcentowano też w kilku sprawozdaniach, iż rodzinę i małżeństwo stanowią ludzie, będący także grzesznikami, nie jest zatem możliwe stworzenie idealnej rodziny, jednak każdego dnia należy podejmować trud, by przekazać młodemu pokoleniu wszystkie te wartości, które są najważniejsze.

6. Jak pogodzić wolność dziecka z odpowiedzialnością rodzica (obawy, nadzieje)?

W wielu miejscach w tekście przekazanym nam przez zespoły synodalne zostało zauważone, iż kluczem do tego, by pogodzić wolność dziecka z odpowiedzialnością rodzica jest bardzo dobra znajomość własnego dziecka, poświęcanie mu jak największej ilości czasu i budowanie wzajemnego zaufania. Odnosząc się do kwestii wolności młodego człowieka, należy zwrócić uwagę na to, w jakim wieku jest dziecko, ponieważ to w dużej mierze decyduje o tym, jaki zakres wolności może ono mieć. Naturalnym jest, że dla małego dziecka rodzice są wyznacznikiem tego, jak powinno postępować oraz tego co jest dobre, a co złe. Z biegiem czasu wpływ na zachowanie dziecka ma także środowisko, w jakim przebywa. Jeżeli rodzicom uda się nawiązać silną więź z dziećmi, wówczas istnieje mniejsze prawdopodobieństwo, że środowisko będzie miało na młodego człowieka negatywny wpływ, bo nawet jeśli w otoczeniu młodego człowieka pojawią się niewłaściwe wzorce, rodzice będą w stanie je szybko zauważyć i wyeliminować. Dziecko jest indywidualną jednostką i może się zdarzyć, że mimo wielkiego trudu włożonego przez rodziców, nie będzie ono postępowało tak jakby sobie tego życzyli, dlatego oprócz wychowania bardzo ważna jest modlitwa, w której powierza się młodego człowieka, a także wielka cierpliwość, aby mimo popełnianych przez nie błędów, być dla młodych ludzi wsparciem.

Podkreślano też w kilku miejscach, iż w wychowaniu do wolności należy pamiętać o tym, że dzieci nie są własnością rodziców, ale zostały im powierzone, aby oni jako rodzice je wychowali i przekazali im wszystkie te wartości, jakie są najcenniejsze. Z czasem, mimo że zawsze będą czuli się

za dzieci odpowiedzialni i będą chcieli otaczać je troską, muszą pozwolić dzieciom na to, by żyły one własnym życiem.

7. Jak wyznaczacie granice między autonomią dziecka a kształtowaniem w nim dyscypliny?

Odpowiadając na to pytanie przedstawiciele zespołów synodalnych zauważyli, iż trzeba znaleźć równowagę między realizacją własnych pomysłów na życie przez dziecko, a dyscypliną która ukierunkowuje te pomysły na życie we wspólnocie jaką jest rodzina i poprzez stawiane ograniczenia i wymogi pomaga pozbywać się egoizmu.

Członkowie zespołów synodalnych zwrócili dodatkowo uwagę na to, iż obecnie zbyt wcześnie rodzice pozwalają podejmować swoim dzieciom zbyt poważne decyzje. Dziecko trzeba uczyć podejmowania decyzji, a dopiero później, powoli pozwalać podejmować decyzje mniejszej wagi. Jeśli one są słuszne, odpowiedzialne, wówczas można pozwolić dzieciom decydować o ważniejszych sprawach.

Wolność to sprawdzian miłości. Nie wolno czynić dzieci zakładnikami naszych marzeń. Miłość, wiara, dyscyplina, czas, serdeczność, zainteresowanie, stawianie wymagań – to szansa na sukces – mając wolną wolę zawsze mogą wybierać. Podejmując samodzielnie decyzję, biorę również odpowiedzialność.

8. W jakim stopniu, to jakim jesteś rodzicem, odpowiada twoim wyobrażeniom o rodzicielstwie?

Członkowie zespołów synodalnych w pytaniu jak wyobrażają sobie swoje rodzicielstwo wobec tego jakimi są rodzicem, stwierdzili iż jest to uzależnione od wieku dziecka. W czasie kiedy dziecko przechodzi okres dojrzewania, zdarza się, że rodzice myślą, że nie potrafią poradzić sobie z własnym dzieckiem i nie potrafią do niego dotrzeć, dopiero z czasem, gdy ten młody człowiek dojrzewa widzą, że sposób wychowania przynosi rezultaty, a często zdarza się, że same dzieci przyznają, że w podobny sposób chciałyby wychowywać swoje dzieci.

Ponadto niemalże wszystkie zespoły synodalne zwrócili uwagę na to, że czasami problemy dnia codziennego, stres, często zupełnie niezwiązany z dzieckiem sprawiają, że sami mają świadomość tego, że ich zachowanie wobec dziecka nie jest takie, jakby chcieli, dlatego ważne aby umieć wtedy zapanować nad brakiem cierpliwości, czy zmęczeniem.

9. Co w sobie rozpoznajecie jako siłę w wychowaniu, a co jako słabość?

Zdaniem członków zespołów synodalnych siłę w wychowaniu dzieci stanowią przede wszystkim:

- ✓ wiara w Pana Boga - w modlitwie z jednej strony powierzamy dziecko opiece Pana Boga, Matki Bożej oraz świętych patronów, a z drugiej strony dla nas jako rodziców jest ona siłą w przezwyciężaniu trudności,
- ✓ spójność stosowanych zasad w wychowaniu dziecka przez każdego z rodziców oraz pozostałych członków rodziny,
- ✓ cierpliwość wobec popełnianych przez dziecko błędów
- ✓ konsekwencja
- ✓ właściwie pojmowana miłość
- ✓ wsparcie ze strony bliskich w wychowywaniu dzieci
- ✓ chęć rozwijania w dziecku zainteresowań, poprzez stwarzanie dziecku okazji do uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych, w zajęciach sportowych, a także poprzez wyjazdy do różnych ciekawych miejsc.

Zaś słabością rodziców jest:

- ✓ brak cierpliwości
- ✓ nadopiekuńczość
- ✓ brak spójności w wychowaniu pomiędzy rodzicami, lub między rodzicami a innymi osobami, mającymi wpływ na rozwój dziecka,
- ✓ zamykanie się na pomoc w wychowywaniu dziecka przez inne osoby z otoczenia dziecka,
- ✓ brak czasu lub brak odpowiedniej organizacji czasu, tak by spędzać jak najwięcej chwil z dziećmi,
- ✓ nadmierne poświęcanie się pracy zawodowej,
- ✓ zbyt częste korzystanie przez rodziców oraz przyzwolenie na korzystanie przez dziecko z urządzeń elektronicznych

10. Czy potrzebujecie wsparcia w wychowaniu dziecka od wspólnot lub innych osób (jeśli tak, to jakich)?

Wszystkie zespoły jednoznacznie stwierdziły, że rodzina jest pierwszym i najważniejszym miejscem, gdzie dziecku przekazywane są określone normy zachowań i wartości, ale ta rodzina zdecydowanie potrzebuje wsparcia w wychowywaniu dziecka. Pierwszą i jedną z ważniejszych instytucji, która z jednej strony ma ogromny wpływ na dziecko, a z drugiej może pomóc w procesie wychowawczym jest szkoła lub przedszkole. Nauczyciele, wychowawcy, pedagodzy mają dużą wiedzę o dzieciach, z którymi spotykają się każdego dnia w szkole, widzą jakie dzieci mają talenty lub trudności, jak wygląda ich funkcjonowanie w grupie, czy mają szacunek do innych osób.

Według uczestników zespołów synodalnych cennym wsparciem w wychowywaniu dziecka jest współpraca i spotkania z innymi rodzinami, mającymi dzieci w podobnym wieku, np mogą to być spotkania formacyjne przy parafii, lub spotkania rodzin w ramach domowego kościoła.

Ponadto istotne znaczenie dla wychowania dziecka ma przynależność danego dziecka do grupy np. ministrantów, scholi, grupy młodzieżowej przy parafii, gdzie dziecko będzie miało kontakt z rówieśnikami, dla których ważne są wartości religijne. Istotne zatem jest, aby w parafii istniały grupy, do których dzieci i młodzież mogłyby przynależeć.

11. W jaki sposób dajesz dziecku świadectwo wiary i miłości bliźniego?

Niemal wszystkie zespoły synodalne zwracają uwagę na to, że świadectwo jest najważniejszą formą wychowywania dziecka, ponieważ naśladuje ono zachowanie rodziców, stąd ważne aby przykład ten był jak najlepszy.

Uczestnicy zespołów wskazali, że starają się, aby dzieci widziały, że Pan Bóg jest w ich życiu bardzo ważny, dlatego:

- ✓ każdego dnia klękają do wspólnej modlitwy wieczornej,
- ✓ w każdą niedzielę i święta uczestniczą we Mszy Świętej,
- ✓ angażują się w życie parafii oraz w udział w liturgii,
- ✓ regularnie korzystają z sakramentów.

Istotne również, aby wiara miała wpływ na to, jak ludzie funkcjonują w codziennym życiu, dlatego:

- ✓ przepraszają i wybaczą, jeśli pojawią się konflikty,
- ✓ dbają o starszych członków rodziny,
- ✓ starają się pomagać osobom biednym i potrzebującym,
- ✓ starają się być życzliwym dla otoczenia,
- ✓ dbają o dom i rodzinę, w tym także o potrzeby materialne,